

Dir-se, desdir-se i tornar-se a dir

Text > EVA VÀZQUEZ

En el seu comentari a *Solitud*, dins la sèrie reunida a *Clàssics revisitats*, Vicenç Pagès Jordà lloava la frase genuïna i l'originalitat del vocabulari de Víctor Català per adjectius tan inesperats com ara *zulu* per referir-se a l'ortografia desmanegada amb què, en un dels capítols de la novel·la, algú escrivia uns mots obscens a la paret. *Zulu*, però, era un qualificatiu bastant comú, des de finals del segle XIX i fins ben entrat el XX, com a sinònim de *salvatge*, *ignorant*, *incivilitzat*: un vestit exòtic per a la bestialitat. La denominació no sembla haver sobreviscut al procés de descolonització, com sí que ho va fer, per exemple, *cafre*, que deriva del nom d'un altre poble bantu de l'Àfrica austral i que ha participat d'una sinonímia igual d'assilvestrada. Si avui aquella «ortografia *zulu*» de Víctor Català ens continua fent tant d'efecte, no és perquè hàgim perdut el referent d'època que arrossegava, sinó perquè l'ús sorprenent que ella en fa (per tornar esbojarrada una pintada poca-solta i no pas per definir, posem per cas, un pistoler lerrouxista) n'electrifica el sentit i en renova la ferocitat. Aquest talent literari per servir-se fins dels clixés periodístics del seu temps per posar en dansa «un realisme que posa els pèls de punta», com deia Berga i Boada, bastaria per apartar-la de la caricatura de matrona anacrònica ajaguda inofensivament al llit, però com que encara no ens ha caigut del tot la bena dels ulls, continuen sent

imprescindibles treballs de la claredat i perspicàcia com el que Margarida Casacuberta ha abordat a *Víctor Català, l'escriptora emmascarada*.

La teoria no és pas nova: Víctor Català és una creació de la ciutadana Caterina Albert per poder exercir d'escriptora amb una llibertat que, com a dona, tindria sempre escanyada, i amb una enervant propensió a escandalitzar. El que la professora de la UdG incorpora a aquest retrat dual ja clàssic és un joc de miralls frenètic que no només compromet el pseudònim i l'ocultació del perfil biogràfic, sinó el projecte literari sencer i la mateixa concepció del món de l'escriptora, que, per dir-ho amb un verb ara de moda, es reinventa a cada llibre fins a compondre un ambiciós mosaic que planifica metòdicament des de la primera ratlla fins a l'última. L'autora d'un sol llibre, com sovint s'ha encasellat Víctor Català, encara que sigui un llibre tan formidable com *Solitud*, difícilment hauria pogut estar a l'altura d'una empresa totalitzadora que integra els mecanismes narratius del conte popular i tradicional, de la narració fantàstica, del poema en prosa, de la narració realista i del *fait divers*, tal com els enumera Casacuberta, que veu en aquesta polifonia de tons una de les proves manifestes de la modernitat de l'escriptora, tan connectada amb l'imaginari de l'Europa d'entreguerres com allunyada del fatigant estereotip ruralista. Quan el 1926 va publicar *Un*

CASACUBERTA, Margarida. *Víctor Català, l'escriptora emmascarada*. Barcelona: L'Avenç, 2019. 222 p.

film, que Casacuberta llegeix com una novel·la «proteica» sorgida en reacció a la idealitat noucentista, Víctor Català va defensar-la de la incomprensió de la crítica argüint que, com a creadora, tenia el dret de ser, en cada obra, «un subjecte diferent» per tal de «dir-se, desdir-se i tornar-se a dir» tantes vegades com convingués, fins i tot, per als durs d'orella, en llengua zulu.

La tocada de la Botet

Text > SEBASTIÀ ROIG

Mar Bosch recupera Eva Botet, la protagonista de l'obra *Les generacions espontànies*, però no cal haver-se-la llegit per gaudir (sense parar) del nou lliurament de les facècies d'aquesta antiheroïna logorreica, ara convertida en mare de bessons.

A mesura que anava passant pàgines, maleïa no poder arribar-me fins als dies de la postguerra, a bord d'un DeLorean tunejat, per passar-li

aquesta novel·la d'estranyis a la doneta que, anys a venir, seria la meva mare. Aquest passeig cru i vidriòlic pels ets i els uts de la maternitat —ho sé— l'hauria protegit del verí propagandístic que li inoculaven l'Església i l'aparell franquista, animant-la a parir *non stop* sota la promesa que, amb cada plançonet nou, el cabal de felicitat de la seva vida diària podria assolir les dimensions d'un Niàgara.

Dic això perquè Bosch ens mostra com poden ser les etapes de la maternitat sense cotonets ni sucre candi (i la meva futura mare, segur que ho hauria agraït). Ara bé; més enllà de la pàtina d'humor agre dolç amb què tot ho amara, l'autora també sap recrear amb detall hiperbòlic (i de vegades entomològic) la vida canviant d'una parella en el camí previ a la gestació i els mesos posteriors a la naixença. I aconsegueix mostrar

Botànics i almiralls

Text > **DANI VIVERN**

L'autor diu que «és evident» que es tracta d'una novel·la. La majoria de situacions que hi aplega, efectivament, són fictícies. Ara bé, molts dels personatges, llocs, llibres, institucions, vaixells, plantes i fets diversos que hi surten són ben reals. Si el lector espera trobar-hi un argument trepidant amb el clímax corresponent, que se'n vagi oblidant. *La capsa de Dillenius* —jo en diria un assaig novel·lat— no és de lectura fàcil. Exigeix una degustació reposada, una mínima afició a la història i a la recerca de dades, i també sensibilitat pel llenguatge elaborat, pel detall. I per les plantes...

Josep Cuello ha elaborat un fris de personatges, dades, noms i llocs que, en forma epistolar, gira al voltant del botànic Joan Isern Batlló i Carrera (Setcases, 1821 - Madrid, 1866) i d'altres naturalistes de mitjan segle XIX. Isern va participar en una expedició al Pacífic, de la qual hi ha abundant documentació als arxius i que Cuello aprofita per bastir el relat. La narració comença amb retrats de personatges i paisatges del Ripollès, del Seminari de Girona i d'altres llocs cada vegada més allunyats d'aquest epicentre descriptiu, fins a arribar, ja ben passat l'equador del llibre, a les experiències viscudes pels integrants de la Comisión Científica del Pacífico (1862-1865) durant el seu periple, de conseqüències polítiques inesperades. La narració avança en

una difusa linealitat temporal amantada amb digressions —algunes de ben fascinants—, a l'estil dels textos de l'època.

L'autor, biòleg i escriptor, presenta com a tema conductor subjacent la seva afició per la recerca arxivística. Sovint posa en boca dels personatges la seva inquietud per l'erràtica política cultural i científica de l'Espanya de Ferran VII i Isabel II. El tradicionalisme carlí, el clergat reaccionari i el funcionari incapacitat de fer anar la maquinària estatal al ritme que marcaven altres països europeus, especialment pel que fa a investigació, també hi apareixen, en contraposició a l'esperit científic que guiava Isern i els seus col·legues. Noms com Humboldt, Buhari, Willkomm o Bentham —que van visitar Catalunya en les seves expedicions botàniques— formen part de la densa informació que aplega l'autor, adornada amb citacions, anècdotes i no pocs enfrontaments, com els que realment van tenir en aquells anys els botànics Graells i Colmeiro, per enveges personals i intrigues polítiques.

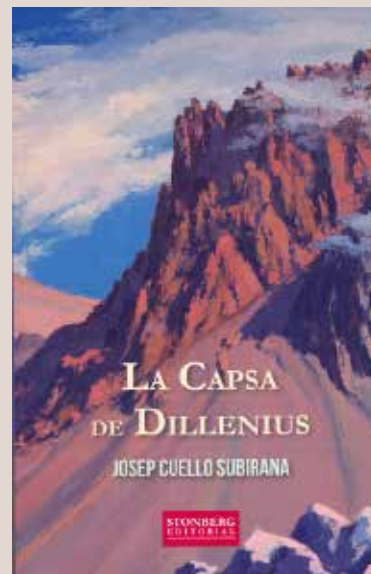
La capsa de Dillenius s'ha de llegir lentament, deixant-se emportar per la informació, com si es tractés d'un reportatge, una crònica o un dietari de bona firma. Tot i saber que la ficció hi funciona com a excipient, en alguns moments la comparació amb *El quadern gris* de Pla es fa temptadora.

parts d'aquest trajecte amb grans moments de versemblança, encara que ens els il·lumini amb elements fantàstics.

De fet, l'ús de recursos no realistes és un encert. El millor exemple? La veu interna i espectral de la sogra d'Eva, que la mortifica, la qüestiona, la puteja i li dinamita l'autoestima amb unes destalades verbals que converteixen Norman Bates en un xaïet. Aquesta sograssa, aquesta mala pècora, però, només és la punxa d'un planter deliciós de personatges secundaris, capaços de provocar-nos tendresa, empatia, hilaritat, perplexitat, rebuig o pànic. Tots, per

cert, ens arriben a través d'una estructura narrativa molt ben travada i ben resolta, plena de digressions flipants, nivells lingüístics plurals i girs de trama ben dosificats, graciosos i efectius. Un festival.

Al final d'aquesta muntanya russa, la veritat, m'he quedat amb ganes de moltes més pàgines. Per això conservo l'esperança que la veu captivadora de la tocada de la Botet acabi ressorgint, en un futur no gaire llunyà, en alguna altra obra magna boschiana. Perquè, com dirien els redactors d'esports, aquí encara hi ha partit. I de Champions.

CUELLO SUBIRANA, Josep.
La capsa de Dillenius.
Barcelona: Stonberg Editorial,
2020. 639 p.

BOSCH OLIVERAS, Mar.
La dona efervescent.
Barcelona: Univers Llibres,
2020. 192 p.